

ಅನುರಾಗಗಳು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ ಆನಂದದಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾಮಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸು ಬಹುಬೇಗ ತಾನು ಸ್ಮರಿಸುವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಲಯವಾಗಿ ಭಾವಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟ ದೇವರ ರೂಪು ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬೃಂದಾವನದ 'ಗೋಪೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು' ಗಾಢವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗೋಪಿಕೆಯರು ಕೃಷ್ಣನ ಗೋಕುಲ ನಿರ್ಗಮನದ ನಂತರ ಅವನನ್ನು ನೋಡಲು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡದ್ದು ಗೋವಳ ಕೃಷ್ಣ ಅಲ್ಲ. ಇವನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟಧಾರಿಯಾಗಿ ಕುಳಿ ತಿದ್ದಿ ದ್ವಾರಕೆಯ ಕೃಷ್ಣ ಈ ರೂಪದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಗೋಪಿಕೆಯರ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮನಃಪಟಲದ ಮೇಲೆ ಬೃಂದಾವನದ ಕೃಷ್ಣ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದ್ದ. ಈ ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಮುಖಕ್ಕೆ ಸೆರಗು ಎಳೆದುಕೊಂಡು, ರೂಪ ಬದಲಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡಲಿಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈ ದ್ವಾರಕೆಯ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ ನಾವು ನಮ್ಮ "ಕೃಷ್ಣ ನಿಷ್ಠೆ"ಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಬೇಡವೆಂದು ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲೆ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ನಾಮ-ರೂಪಗಳ ಸ್ಮರಣೆ ನಿಷ್ಠಾಭಕ್ತಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತವೆ. ದೀರ್ಘಕಾಲ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಭಾವಚಿತ್ರದ ಮೇಲೆ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮಗೆ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮ ಕೃಷ್ಣರ ಭಾವಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಪಾರ್ಶ್ವ ವಿಪರ್ಯಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರೆಯಾದ ಚಿತ್ರಕ್ಕೂ ಕನ್ನಡಿಯ ಬಿಂಬಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಮನಗಂಡಾಗ ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯರ ನಿಷ್ಠಾಭಕ್ತಿ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.

ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಅಜಪಜಪಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಅಜಪಜಪ ಎಂದರೆ ಅಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಜಪ ಅಥವಾ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ. ಶಾರದಾ

ಮಾತೆಯವರ ನೇರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿ ವೀರೇಶ್ವರಾನಂದರ ಕಾಲಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು ಅನೇಕ ಭಕ್ತರು ಸಾಲಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದೆವು. ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ತುಟಿಗಳು ಅಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಜಪದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರಿದ ಸಾಧಕರಲ್ಲಿ ಅಜಪಜಪ ತಾನೇತಾನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಗೊಂದಲವಿಲ್ಲದ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮಚೈತನ್ಯರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪವಾಡಸದೃಶವಾದ ಅಜಪಜಪದ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಭಕ್ತನೊಬ್ಬ ಜಪಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ಕೈಚಾಚಿ ಕಿವಿಯನ್ನು ಹಸ್ತದ ಮೇಲಿರಿಸಲು ಹೇಳಿದರು. ಭಕ್ತನಿಗೆ ಮಹಾರಾಜರ ದೇಹದಿಂದ ರಾಮನಾಮ ಮಿಡಿಯುತ್ತಿರುವುದು ಕೇಳಿತು. ತಬ್ಬಿದ್ದಾದ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಮಹಾರಾಜರು ಹೀಗೆ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದರು - "ಇದೇನೂ ಪವಾಡವಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಅಜಪಜಪ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಜಪ ಆಯಾಸ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಾಮದ ರುಚಿ ಕಂಡುಕೊಂಡು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ನಿರಂತರ ಜಪದ ಸಹಜ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಜಪದ ಮೇಲೆ ಆಸಕ್ತಿ ಉಂಟಾಗದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಬಿಡದೆ ಜಪ ಮುಂದುವರಿಸಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ರುಚಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ, ನಿಗ್ರಹದಿಂದ ಜಪದ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಿ ನಿನ್ನನೇ ನೀನು ಮರೆತುಬಿಡುವ ಅಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಭಗವಂತನ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ತಟ್ಟುತ್ತೀಯ; ಬಾಗಿಲು ವಿಶಾಲವಾಗಿ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ." ಕಾಲದ ಕುಲಮಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಕರಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ನಾಮ ಮಾತ್ರ ಅಮರ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ದೇಹ ಬಿಡುವ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಮಾತುಗಳೊಂದಿಗೆ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಮುಗಿಸೋಣ: "ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯೇ ನನ್ನ ಜೀವನ; ಎಲ್ಲಿ ಭಗವನ್ನಾಮಸ್ಮರಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ನಾನಿದ್ದೇನೆಂದು ಭಾವಿಸು."

* ನಾಮವು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಅತ್ಯಂತ ನಿಕಟವಿರುವ ವಸ್ತುವೆಂದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ನಾಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾಮವು ಚಿನ್ಮಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಆನಂದವು ಉಕ್ಕೇರಿಬರುತ್ತದೆ.

* ನಾಮವು ವೇದಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ವೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ಲಾಭವಾಗಬೇಕಾದರೆ ನಾಲ್ಕೂ ವೇದಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮಯ ಹಾಗೂ ಶ್ರಮ ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ನಾಮಕ್ಕೆ ಶ್ರಮ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ವೇದದ ಅಧಿಕಾರವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾಮವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಆರಂಭವು ಒಂಕಾರದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಾಮವೇ ಇರುತ್ತದೆ.

* ಸದ್ಗುರುಗಳಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಿ ನಿಸ್ಸಂಶಯ ವೃತ್ತಿ ಉಳ್ಳವರಾಗಿ ನಾಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವಿಡಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಭಗವಂತನು ಪ್ರಕಟವಾಗು

ತ್ತಾನೆ. ಯಾರ ವಾಸನೆಗಳು ನಾಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವವೋ ಆ ಮನುಷ್ಯನೇ ಧನ್ಯನು.

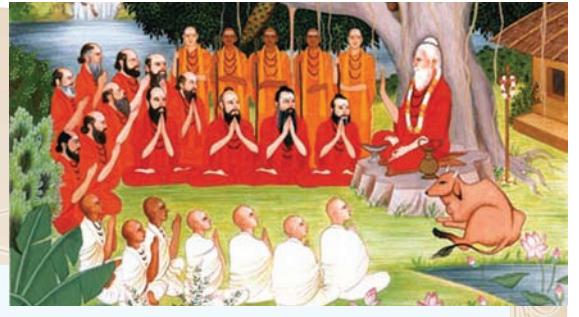
* ಮಕ್ಕಳು ಪತಂಗ ಹಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪತಂಗವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣದಷ್ಟು ದೂರ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಆ ಪತಂಗ ಹಾರಿಸುವವನು 'ಪತಂಗವು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪತಂಗದ ದಾರವು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವಿಂಡ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯ ದಾರವು ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಭಗವಂತನು ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ.

* ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಹಳ ಸುಲಭವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಉಪಾಧಿ ಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಲ, ವೇಳೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳದ ಹಾಗೂ ದೇಹದ ಅವಸ್ಥೆಯ ಬಂಧನವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಜೀವವು ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾಮವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬರುತ್ತದೆ.

-ಬ್ರಹ್ಮಚೈತನ್ಯ ಶ್ರೀ ಗೋಂದಾವಲೇಕರ್ ಮಹಾರಾಜರು

ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ

ಸ್ವಾಮಿ ವೀರೇಶಾನಂದ

ಅದ್ವೈತ ಪರಂಪರೆಯು ವೇದಾಂತದರ್ಶನದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ವಿಧಿಸುವ ಹಲವು ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳ ಉಪದೇಶವೂ ಒಂದು. ಈ ವಿಧಾನ ಪರಂಪರಾಗತ ಸಂನ್ಯಾಸ ಪರಂಪರೆಯ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ, ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಧ್ಯಾನ-ಮನನಗಳ ವಸ್ತುವೂ ಆಗಿದೆ. ಈ ಆಗಾಧ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವ ಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು 'ವಿವೇಕಪ್ರಭ'ದ ಹಿಂದಿನ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಉತ್ತಮ ವಾಗ್ಮಿಗಳೂ, ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆಗಿರುವ ಅವರು ಪ್ರಸ್ತುತ ಬೇಲೂರು ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಪ್ರಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನ ಆರಾಧನೆಗೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ. ಈಶ್ವರನೆಂದರೆ ಪರಮಸತ್ಯದ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಸ್ವರೂಪ. ಪರಮಸತ್ಯವನ್ನು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತವೆ. ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮವು ನಿರಪೇಕ್ಷ ತತ್ತ್ವ. ಅಂದರೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದರ ಜೊತೆಗೂ ಅದನ್ನು ಹೋಲಿಸಲಾಗದು. ಇದೇಕೆ? ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಏಕಮೇವ ಅದ್ವಿತೀಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಎನ್ನುತ್ತವೆ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು. ಈ ಬ್ರಹ್ಮವು ಒಂದೇ; ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. 'ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಜಗತ್ತು ಇದೆಯಲ್ಲಾ, ಜೀವಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆಲ್ಲ?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ. ಅದು ಹೇಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ? ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತು, ಮಬ್ಬಾದ ಬೆಳಿಗಿನಲ್ಲಿ ಹಗ್ಗವು ಹಾವಿನಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದಷ್ಟೇ, ಆ ರೀತಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳು. ಅದು ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲವೋ ಎಂದರೆ ಅದೇ ರೀತಿ ಈ ಜಗತ್ತು ಕೂಡ ಭ್ರಮೆಯೇ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅವರು. ಇರುವುದು ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವವೊಂದೇ; ಆದರೆ ಅದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಜೀವಿಗಳಾಗಿ, ಜಗತ್ತಾಗಿ. ಇದೇಕೆ ಹೀಗೆ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತೀರೋ? ಅದಕ್ಕೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಕೊಡುವ ಉತ್ತರ 'ಮಾಯೆ' ಅಥವಾ 'ಅವಿದ್ಯೆ' ಎಂದು. ಹಗ್ಗ ಹಾವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ಏಕೆ? ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ. ಹಾಗೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮವು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ಕೂಡ ಅಜ್ಞಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಜ್ಞಾನ ಏಕೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಎನ್ನುವುದೇ ಉತ್ತರ.

ಮಾಯೆಯೆಂದರೆ ಏನು ಎಂದು ಕೇಳುವಿರೋ? 'ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಇರುವಂತೆ ತೋರಿಸುವ ಒಂದು ಶಕ್ತಿ.' ಈ ಮಾಯೆಯ ಹಂದರದ ಒಳಗಿನಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಜೀವಿಗಳು, ಜಗತ್ತು ಎಲ್ಲ ಇರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ನಿರಪೇಕ್ಷ ಬ್ರಹ್ಮವು ಸಾಪೇಕ್ಷವಾಗಿ, ನಿರ್ಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮವು ಸಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪರಬ್ರಹ್ಮದ ಈ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಅಥವಾ ಸಗುಣ ಅಂಶವನ್ನೇ 'ಈಶ್ವರ' ಎನ್ನುವುದು. ಪರಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವದ ಈ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಪಂಥಗಳಾದ ದ್ವೈತ ಮತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ಪರಸತ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅವು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತವೆ. ಅದೇ ತತ್ತ್ವದ ನಿರಪೇಕ್ಷ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡುವವರು ಅದ್ವೈತಿಗಳು.

ಹಾಗೆಂದು ಅವರು ಈಶ್ವರನನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಭಾವನೆ ಇರುವವರೆಗೆ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಭಾವನೆ, ಭಕ್ತಿ ಬೇಕೇಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅವರು. ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಭಗವಂತನ ನಾಮ ಸಂಕೀರ್ತನೆಗೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತವೆ. 'ನಾಮ'-'ನಾಮಿ' ಬೇರೆಯಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು. ನಾಮ ಸಂಕೀರ್ತನೆ, ನಾಮಜಪಗಳೇ ಅಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನಗಳು. ಆದರೆ, ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ 'ಆತ್ಮ ವಿಚಾರ' ಅಥವಾ 'ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರ' ಎನ್ನುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನೆ.

ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣ: ವೇದಾಂತಿಗಳು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವ ಸಾಧನ. ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿ ಅಥವಾ ವೇದವೇ ಪ್ರಮಾಣ. ಅದರಲ್ಲೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಅಥವಾ ಆತ್ಮಂತಿಕ ಸತ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೇದಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭಾಗವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂಬುದು ವೇದಾಂತಿಗಳ ನಿಲುವು. ಇದನ್ನು ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಆಗಮಪ್ರಮಾಣ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದಲೂ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇತರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ ಮುಂತಾದವು. ಅವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಾಧನಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ, ಶ್ರುತಿ ಅಥವಾ ವೇದವು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಏಕಮೇವ ಪ್ರಮಾಣ. ಅವು ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡುವುದು ವೇದ ವಾಕ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಕೂಡ ವೇದದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವೂ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳೇ.

ಶ್ರೀ ಚಿತ್ಸುಖಾಚಾರ್ಯರು ಅದ್ವೈತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಅವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣದ ಮೂಲಕ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಲ್ಲದೆಯೇ, ಅಪರೋಕ್ಷ ಅಥವಾ ನೇರವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರು 'ದಶಮಸ್ತಮಸಿ' ('ನೀನು ಹತ್ತನೆಯವನು') ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇದೆ. ಹತ್ತುಮಂದಿ ಮೂರ್ಖರು ಒಂದು ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿದರು. ಎಲ್ಲರೂ ದಾಟಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆಯೋ, ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಲ್ಲೇ ಒಬ್ಬನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಎಣಿಸಿದ. ಆದರೆ

ತನ್ನನ್ನು ಎಣಿಸುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ನದಿಯ ಪಾಲಾಗಿಬಿಟ್ಟನೆಂದು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ನದಿಯ ಆ ಕಡೆಯ ದಡದಿಂದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಂದನು. ಇವರ ದುಃಖದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದನು. “ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹತ್ತನೆಯವನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದನು. ಆ ಮೂರ್ಖರನ್ನು ಸಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಒಂಬತ್ತರವರೆಗೆ ಎಣಿಸಿದನು. ಕಡೆಯವನಿಗೆ “ನೀನೇ ಹತ್ತನೆಯವನು” ಎಂದನು. ಹತ್ತನೆಯವನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಳೆದುಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದನು. ಆದರೆ ಅಜ್ಞಾನ ದಿಂದಾಗಿ ತಾನೇ ಹತ್ತನೆಯವನು ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ. ಇಲ್ಲಿ “ನೀನೇ ಹತ್ತನೆಯವನು” ಎನ್ನುವುದೇ ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣ. “ನಾನೇ ಹತ್ತನೆಯವನು” ಎಂದು ನೇರವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನ. ಹೀಗೆ ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣವು ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಲ್ಲದ್ದು ಎನ್ನುವುದು ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇದೇ ವಿಧಾನವನ್ನು ವೇದಾಂತ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸೋಣ. ವೇದಾಂತ ವಾಕ್ಯಗಳು ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಗಳ ಐಕ್ಯಭಾವನೆಯ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಕರಣ ಅಂದರೆ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಚಿತ್ತಾಕ್ಷಿ ಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಪ್ರಮಾಣಗಳು (ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳು) ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಮಗೆ ದೋಷ ಪೂರಿತ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಬಹುದು. ಆದರೆ, ಶ್ರುತಿ ವಾಕ್ಯಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೋಷರಹಿತವಾದುವು ಎಂದು ವೇದಾಂತಿಗಳು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಬಲ್ಲವೇ ಹೊರತು, ಐಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ: ಆಕ್ಷರಗಳು ಸೇರಿ ಪದಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಪದಗಳು ಸೇರಿ ವಾಕ್ಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದು ವಾಕ್ಯದ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಭಾವನೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ತೋರಿಬರುವ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ‘ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ’ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಈ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಈ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅರ್ಥವು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವ ಅಥವಾ ಲಕ್ಷಿಸುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ‘ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥ’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ‘ಗಂಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹಳ್ಳಿಯಿದೆ’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನೋಡೋಣ. ನಾವು ಇದರ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ನದಿಯ ಮೇಲೆ ಹಳ್ಳಿಯಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅದರ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥ ಎಂದರೆ, ‘ಗಂಗೆಯ ದಡದ ಮೇಲೆ ಹಳ್ಳಿಯಿದೆ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವೇದಾಂತ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಹೀಗೆಯೇ ಅರ್ಥಮಾಡುವ ಪರಿಪಾಠವನ್ನು ವೇದಾಂತಿಗಳು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ಮೊದಲು ವೇದಾಂತ ವಾಕ್ಯಗಳ ಎರಡು ಬಗೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಎರಡು ಬಗೆಯ ವೇದಾಂತ ವಾಕ್ಯಗಳು: ‘ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ’ - ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಇರುವುದು ಆತ್ಮ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಈ ರೀತಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವೇದಾಂತ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಅದ್ವೈತವನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನೂ, ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಂದು ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಹೀನವಾದುವು ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ತಾರ್ಕಿಕ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಬೇಕು; ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ಅದ್ವೈತಿಗಳು ವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ:

೧. ಮಹಾವಾಕ್ಯ: ವೇದಗಳ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಉಪನಿಷತ್ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳು ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅದ್ವೈತ ವೇದಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ, ಜೀವಿ ಮತ್ತು ಪರಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಗಳ ನಡುವಿನ ಅಭೇದವನ್ನು ಅವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ನೇರವಾಗಿ, ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯವನ್ನು ಅಂದರೆ ಅಖಂಡವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಅಖಂಡಾರ್ಥ ಬೋಧಕ ವಾಕ್ಯಗಳು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ಮುನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪಂಚದಶೀ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:

**ಅತ್ರಾಂತರೇಣ ವಾಕ್ಯೇನ ಪರೋಕ್ಷಾ ಬ್ರಹ್ಮಧೀರ್ಭವೇತ್ |
ಸರ್ವತ್ವೈವ ಮಹಾವಾಕ್ಯವಿಚಾರಾದಪರೋಕ್ಷದೀಃ ||**

“ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವದ ಬಗೆಗಿನ ಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಇತರ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯದ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ.”

ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಕಾರ, ನಾಲ್ಕು ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ನಾಲ್ಕು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ:

೧. ಲಕ್ಷಣ ವಾಕ್ಯ (ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವಾಕ್ಯ) : ಪ್ರಜ್ಞಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮ - ಪ್ರಜ್ಞಾನವೇ ಬ್ರಹ್ಮ (ಋಗ್ವೇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಐತರೇಯ ಉಪನಿಷತ್ತು, ೩:೧:೩)
೨. ಅನುಸಂಧಾನ ವಾಕ್ಯ (ಸಾಧನ ವಾಕ್ಯ) : ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ - ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿದ್ದೇನೆ (ಶುಕ್ಲ ಯಜುರ್ವೇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ತು, ೧:೪:೧೦)
೩. ಉಪದೇಶ ವಾಕ್ಯ (ಬೋಧನಾ ವಾಕ್ಯ) : ತತ್ ತ್ವಮ್ ಅಸಿ - ಅದು ನೀನೇ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ (ಸಾಮವೇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತು, ೬:೮:೭)
೪. ಅನುಭವ ವಾಕ್ಯ (ಅನುಭವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ವಾಕ್ಯ) : ಅಯಮ್ ಆತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ - ಈ ಆತ್ಮವು ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ. (ಅಥರ್ವಣ ಉಪನಿಷತ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಾಂಡೂಕ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತು, ೨ನೆಯ ಮಂತ್ರ)

ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮೊದಲನೆಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸ್ವರೂಪಬೋಧ ವಾಕ್ಯವೆಂದೂ, ಎರಡನೆಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವ ವಾಕ್ಯವೆಂದೂ,

ನಾಲ್ಕನೆಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅಪರೋಕ್ಷತ್ವ ಬೋಧಕ ವಾಕ್ಯವೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

೨. ಅವಾಂತರ ವಾಕ್ಯ: ತತ್ ತ್ವಂ ಅಸಿ ಮುಂತಾದ ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದರೆ, ತತ್, ತ್ವಂ ಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅನೇಕ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇಂಥ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಅವಾಂತರ ವಾಕ್ಯಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ, 'ಯತೋ ವಾ ಇಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ, ಯೇನ ಜಾತಾನಿ ಜೀವಂತಿ, ಯತ್ ಪ್ರಯಂತ್ಯಭಿಸಂವಿಶಂತೀತಿ, ತದ್ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ವ, ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ' (ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್, ೩:೧:೧) "ಯಾವುದರಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆಯೋ, ಯಾವುದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವುಗಳು ಜೀವಿಸುತ್ತಿವೆಯೋ, ಕಡೆಗೆ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ವಿಲೀನಗೊಳ್ಳುವವೋ, ಅದನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿ." ಈ ವಾಕ್ಯವು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಈಶ್ವರನ ವರ್ಣನೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ತತ್ ಎಂಬ ಪದದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ. ಅದೇ ರೀತಿ, ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯವಿದೆ: 'ತದ್ ಯಥಾ ಮಹಾಮತ್ಸ್ಯ ಉಭೇ ಕೂಲೇ ಅನುಸಂಚರತಿ ಪೂರ್ವಂ ಚಾಪರಂ ಚೈವಮೇವಾಯಂ ಪುರುಷ ಏತಾವುಭಾವಂತಾವನುಸಂಚರತಿ ಸ್ಪಷ್ಟಾಂತಂ ಚ ಬುದ್ಧಾಂತಂ ಚ' (ಬೃ.೪.೩.೧೮) - ಒಂದು ಮಹಾನ್ ಮತ್ಸ್ಯವು ಒಂದು ನದಿಯ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ - ಎರಡೂ ದಿಕ್ಕುಗಳ ದಡಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸುತ್ತುತ್ತಾ ಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಅನಂತ ಪುರುಷನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಮತ್ತು ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಗಳ ನಡುವೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಾಕ್ಯವು ದೇಹ ಧಾರಿಯಾದ ಜೀವಿಯ ವರ್ಣನೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ತತ್ತ್ವಮಸಿ ವಾಕ್ಯದ ತ್ವಂ ಪದದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ.

ಪದಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಯ: ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಮಹಾವಾಕ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳೋಣ. ಇದರ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯಲು ನಾವು ಮೊದಲು ತತ್ ಮತ್ತು ತ್ವಂ ಪದಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮೊದಲು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅರ್ಥ ಅಥವಾ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿ ನೋಡೋಣ. ಈ ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದಂತೆ, ತತ್ ಪದದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಈಶ್ವರ; ತ್ವಂ ಪದದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ಅಲ್ಪಜ್ಞನಾದ ಜೀವಿ. ಈ ವಾಕ್ಯವು ತತ್ ಮತ್ತು ತ್ವಂ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಡುವೆ ಅಖಂಡಾರ್ಥವನ್ನು ಅಥವಾ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ವಾಕ್ಯ. ಆದರೆ ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಈಶ್ವರ ಮತ್ತು ಜೀವಿಯ ನಡುವೆ ಐಕ್ಯ ಅಥವಾ ಅಖಂಡಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ವೇದವಾಕ್ಯ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ಅದಕ್ಕಂದೇ ಮೇಲಿನ ಪದಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವು ಯಾವುವು ಎಂದು ಈಗ ನೋಡೋಣ. ತತ್ ಪದದ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ: ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ (೨:೧:೧). ಇದರ ಅರ್ಥ ಪರಮಾರ್ಥಸತ್ಯವೂ, ಚೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಅದ್ವೈತಾನಂದ ಸ್ವರೂಪವೂ ಆದದ್ದೇ ಬ್ರಹ್ಮ. ಇದೇ ತತ್ ಪದದ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥ. ಇನ್ನು ತ್ವಂ ಪದದ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ

ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಎರಡು ವಾಕ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು: 'ಯೋಽಯಂ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಃ ಪ್ರಾಣೇಷು ಹೃದ್ಯಂತಜ್ಯೋತಿಃ ಪುರುಷಃ' - "ಈ ಪುರುಷನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಅರಿವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ; ಹೃದಯಾಂತರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಜ್ಯೋತಿಪುರುಷ ನಾಗಿದ್ದಾನೆ" (೪:೩:೭); 'ನ ದೃಷ್ಟೇ ದೃಷ್ಟಾರಂ ಪಶ್ಯೇ' ನೀವು ದೃಶ್ಯದ ದೃಷ್ಟಾರನನ್ನು ನೋಡಲಾರಿರಿ (೩:೪:೨) ಈ ಎರಡು ವಾಕ್ಯಗಳು ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶವೂ ಚೈತನ್ಯವೂ ಅದ್ವಯವೂ ಆದ ತತ್ತ್ವವೊಂದು ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಯ: ತತ್ತ್ವಮಸಿ ವಾಕ್ಯವು 'ತತ್' ಮತ್ತು 'ತ್ವಂ' ಪದಗಳ ಅಖಂಡಾರ್ಥವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಈಗಾಗಲೇ ನಾವು ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. 'ತತ್' ಮತ್ತು 'ತ್ವಂ' ಪದಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಿಧಾನವನ್ನು ನೋಡೋಣ: 'ತತ್' ಮತ್ತು 'ತ್ವಂ' ಈ ಎರಡು ಪದಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಮಾನಾಧಿಕರಣ ಸಂಬಂಧ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಸಮಾನಾಧಿಕರಣ ಎಂದರೆ ಅವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದರ್ಥ. 'ಅಸಿ' ಎಂಬ ಪದವು ಈ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದ. ನಾವೀಗಾಗಲೇ ನೋಡಿರುವಂತೆ, 'ತತ್' ಮತ್ತು 'ತ್ವಂ' ಈ ಎರಡೂ ಪದಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥಗಳು ಪರಿಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯವನ್ನೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾದ 'ಈಶ್ವರ' ಮತ್ತು 'ಜೀವಿ'ಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವಿರೋಧಾಭಾಸವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ವಿಧಾನವನ್ನು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಸರಳ ವಿವರಣೆ ಹೀಗಿದೆ:

'ಅವನೇ ಈ ದೇವದತ್ತ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಹಿಂದೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದ ದೇವದತ್ತನು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿನ ಮುಂದೆ ಈಗ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ್ದ ದೇವದತ್ತ, ಈಗ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ದೇವದತ್ತ - ಇವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ನಾವು ಅಖಂಡಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಅಲ್ಲವೇ. ತತ್ ತ್ವಮ್ ಅಸಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೂ ಇದೇ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಈಶ್ವರನು ಸರ್ವಜ್ಞ ಮುಂತಾದ ಉಪಾಧಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಚೈತನ್ಯ; ಅವನನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ 'ಪರೋಕ್ಷ ಚೈತನ್ಯ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ತತ್ ಪದವು 'ಉಪಾಧಿ ಸಂಬಂಧವಾದ ಪರೋಕ್ಷ ಚೈತನ್ಯ'ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಜೀವಿಯು ಅಲ್ಪಜ್ಞ ಮುಂತಾದ ಉಪಾಧಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚೈತನ್ಯ. ಅವನನ್ನು ನಾನು ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಅರಿಯಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವಿಯನ್ನು ಅಪರೋಕ್ಷ ಚ ಎಂದು ಚೈತನ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ತ್ವಂ ಪದವು ಉಪಾಧಿಸಂಬಂಧವಾದ ಅಪರೋಕ್ಷ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವದತ್ತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನು 'ಆ ಕಾಲದವನು, ಆ ಪ್ರದೇಶದವನು', 'ಈಗ ನೋಡುತ್ತಿರುವ